

VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV ZHODNOTIL PRVÝCH 100 DNÍ V ÚRADE A PREDSTAVIL PRIORITY PRE NAJBLIŽŠIE OBDOBIE

Bratislava 21. marca 2023

Verejný ochranca práv Róbert Dobrovodský zhodnotil prvých 100 dní od nástupu do ombudsmanskej funkcie. Počas uplynulých 100 dní sa venoval vybavovaniu nahromadených podnetov z prechodného obdobia, viacerým oblastiam ochrany ľudských práv, kontrolnej činnosti, ale aj zefektívneniu komunikácie smerom k verejnosti.

„Počas mojich prvých 100 dní vo funkcii sa mi potvrdilo, že ombudsman vie prispieť k naplneniu múdrosti starých rímskych právnikov, ktorí považovali právo za umenie dobrého a spravodlivého. Ako ombudsman viem pomáhať slabým. Slabých sa nezastane nikto, tí silnejší si pomôžu sami.“ zhodnotil svoju doterajšiu činnosť verejný ochranca práv Róbert Dobrovodský.

Ako sme vybavovali spisy

K 1. decembru 2022 našiel verejný ochranca práv v úrade takmer 620 nevybavených podnetov. Boli to podnety, ktoré boli doručené v rokoch 2019 – 2022. Toto vysoké číslo nevybavených podnetov bolo spôsobené aj vďaka tzv. prechodnému obdobiu, kedy Národná rada Slovenskej republiky nezvolila verejného ochrancu práv. Napriek tomuto prechodnému obdobiu, kedy Slovensko nemalo verejného ochrancu práv, tak zamestnankyne a zamestnanci Kancelárie verejného ochrancu práv (ďalej len „Kancelária“) intenzívne na podnetoch pracovali. Aj vďaka tomu, po nástupe do funkcie, našiel verejný ochranca práv kvalitne spracované podklady pre prijatie rozhodnutí, na ktoré občania dlho čakali.

Prioritou pre verejného ochrancu práv bolo čo najskôr zanalyzovať a podpísať 50 prípadov, v ktorých konštatoval porušenie základných práv a slobôd, čím chcel dosiahnuť, aby zodpovedné orgány zjednali čo najskôr nápravu. Okrem už spomenutých 50 prípadov, verejný ochranca práv konštatoval porušenie základných práv a slobôd aj v ďalších 15 podnetoch. Doposiaľ verejný ochranca práv vybavil približne 350 podnetov. Od nástupu do funkcie mu pribudlo na stole ďalších približne 300 podnetov.

Najdôležitejšie zistenia v oblasti základných práv a slobôd

Policajné zaistenie

V roku 2019 bol adresovaný verejnej ochrankyni práv podnet, v ktorom podávateľ namietal, že ho policajti počas zadržania udierali a kopali. Podávateľ bol políciou obmedzený na slobode dňa 2. decembra 2015 v podvečer, a až dňa 6. decembra 2015 bol prijatý do výkonu súdnej väzby v Bratislave. Osoba v podaní uvádzala, že bola umiestnená na Policajnom útvare Okresného riaditeľstva Policajného zboru Bratislava V, avšak nie v cele policajného zaistenia, ale vo vyhradenom (určenom) priestore. Osoba v podaní uvádzala, že mala byť v určenom priestore umiestnená dva dni, že bola podrobená vyšetreniu röntgenom a malo jej byť podané prehľadadlo proti jej vôli kvôli existencii podozrenia, že skonzumovala drogy. Okrem toho jej mali, podľa slov podávateľa, policajti zatláčať oči, použiť slzný sprej či vyštíepiť zuby. V danom prípade polícia nepoprela použitie donucovacieho prostriedku, avšak odmietla rozsah zranení, ktorý osoba uvádzala v podaní. Polícia pripustila, že pri predvádzaní došlo k zraneniam ako tržná rana na čele, odreniny na oboch lakťoch a odrenina na ľavom kolene, a že podozrievala osobu z prehltnutia vrecka pervitínu. Z lekárskej správy vyplynulo, že žiadne cudzie teleso sa v tele osoby nenašlo. Verejný ochranca práv pre tento prípad uvádza, že: **„Ak je osoba v moci štátu a navyše v moci jeho ozbrojenej zložky, znáša štát dôkazné bremeno o tom kedy, kde, prečo, dokedy a ako bola osoba obmedzená na slobode. Štát musí vedieť vydokladovať každú minútu zo života zaistenej osoby. V predmetom prípade polícia nevedela doložiť kde sa osoba nachádzala vyše 12 hodín. Je zjavné, že nebola v cele policajného zaistenia, ale bola v tzv. vyhradených priestoroch. Vyhradené priestory nie sú riadne vybavené a nespĺňajú podmienky, ktoré si stanovil ešte dávnejšie samotný Policajný zbor. Aj z tohto dôvodu som konštatoval, že došlo k**

- **porušeniu práva podávateľa na osobnú slobodu v zmysle čl. 5 Európskeho dohovoru o ľudských právach a v zmysle čl. 17 Ústavy Slovenskej republiky,**
- **porušeniu zákazu osobu mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu v zmysle čl. 3 Európskeho dohovoru o ľudských právach a v zmysle čl. 16 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.“**

Aj na základe tohto prípadu začal verejný ochranca práv robiť neohlásené návštevy na polícii, o ktorých informoval v tlačovej správe: <https://vop.gov.sk/dbame-na-dodrzivanie-prav-obyvatelov-aj-vecer/>.

Väzenstvo

V uplynulom období vykonal verejný ochranca práv, spoločne so zamestnancami Kancelárie tzv. mystery shopping, v ktorom ide o vopred neohlásené návštevy. Tie vykonal v zariadeniach Zboru väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „ZVJS“). Ešte pred vianočnými sviatkami verejný ochranca práv neohlásene navštívil Ústav na výkon väzby (ďalej aj „ÚVV“) a Ústav na výkon trestu odňatia slobody (ďalej aj „ÚVTOS“) v Bratislave. Verejný ochranca práv sa rozprával s tromi obvinenými mladistvými, ktorí čakali na ďalšie procesné úkony. V ich prípade sa, okrem iného zaujímal, ako orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately plní svoje úlohy v trestnom konaní. Mladiství avizovali nespokojnosť s vysokými cenami tovarov, ktoré sú dostupné v bufete a niekoľkonásobne presahujú bežné ceny na trhu mimo zariadenia ZVJS.

Rovnako sa sťažovali na neprimerané tarify za telefonovanie. Podľa prísľubu riaditeľa ústavu má zlepšenie v tarifách za telefonovanie priniesť prebiehajúce verejné obstarávanie na poskytovanie telefonických služieb pre ZVJS.

Verejný ochranca práv sa zaujímal ako sú zabezpečené podmienky pre činnosť psychológov v podmienkach ústavu, s osobitným dôrazom na prevenciu samovražedných a sebapoškodzujúcich sklonov väznených osôb. Riaditeľ predstavil opatrenia na včasné zachytenie týchto rizík.

V januári 2023 verejný ochranca práv, spoločne so zamestnancami Kancelárie, navštívili Ústav na výkon väzby a Ústav na výkon trestu odňatia slobody Žilina, ÚVTOS pre mladistvých Sučany, ÚVV a ÚVTOS Banská Bystrica a ÚVTOS Banská Bystrica – Kráľová. V Žiline sa verejný ochranca práv zaujímal o pilotný projekt, ktorý sa týka metodiky posudzovania pri suicídálnych sklonoch (jednoročný skrining). Zistil, že projekt realizuje ÚVV a ÚVTOS Žilina, ale vyhodnocovať ho bude Generálne riaditeľstvo ZVJS. V roku 2021 boli v ÚVV a ÚVTOS zaznamenané štyri samovraždy. Verejný ochranca práv preto bude danú tému sledovať a žiadať výstupy zo skriningu. Verejný ochranca práv identifikoval problém pri prijímaní osôb na vykonanie väzby. Tieto osoby totiž nie sú podrobované psychologickému diagnostiku tak, ako je to u odsúdených. V rámci prijímania na výkon väzby sa vykonáva iba pohovor so psychológom. Keď je osoba prijatá na výkon väzby mimo pracovného času, pohovor je s ňou vykonaný až o 2 – 3 dni a v tomto období hrozí zvýšené riziko samovraždy. Ombudsman si vyžiadala od riaditeľky ÚVV a ÚVTOS Žilina so skriningom súvisiaci rozkaz generálneho riaditeľa ZVJS.

Ústav deklaroval, že nemá žiadnych invalidných odsúdených. Pri návšteve však bolo zistené, že na 3. poschodí je umiestnený muž po amputácii nohy a ďalší po operácii chrbtice, používajúci pri chôdzi zdravotnú palicu. V nadväznosti na to sa rozprúdila diskusia vo vzťahu k potrebe bezbariérovosti ústavov – tieto poväčšine nemajú vytvorené podmienky pre prijímanie zdravotne postihnutých odsúdených.

Verejný ochranca práv zistil, že s mladistvými vo väzbe sa nejako zvlášť nepracuje, a preto bude hlbšie skúmať či je im venovaná dostatočná pozornosť. Problémom je aj ponúkané vzdelanie, aké môžu počas pobytu v ústave dosiahnuť. Ide o určovanie vzdelávacieho odboru. Počas návštevy v ÚVTOS pre mladistvých Sučany tiež zistil, že z celkového počtu 26 odsúdených bolo iba osem mladistvých, ostatní boli dospelí, ktorí sú blízki veku mladistvých. V ústave je umiestnené aj mladistvé dieťa, pre ktoré ústav nemá samostatné oddelenie. Preto, hoci je umiestnené v ústave pre mladistvých, musí byť v cele s dospelými odsúdenými. Mladistvé dieťa si na takéto umiestnenie sťažovalo. Prekážalo mu, že v jeho prítomnosti spoluväznené osoby praktizujú vzájomnú intimitu. Verejný ochranca práv v tom videl možné ohrozenie mravnej výchovy, a preto rozhodol o písomnom oznámení týchto zistení riaditeľovi ústavu, úradu práce, sociálnych vecí a rodiny a prokuratúre. Došlo k zjednaniu nápravy.

Verejný ochranca práv žiadala stretnúť sa s cudzincami, ktorí sú vo väzbe alebo vo výkone trestu. Bola mu otvorená cela, kde sú cudzinci (pôvodne Sýrčania) trvalo žijúci v Nemecku. Pri

návšteve sa na nič nestážovali, iba sa pýtali kedy budú premiestnení na otvorené oddelenie, čo im v decembri 2022 bolo naznačené. Riaditeľ ústavu vyhodnotil ich pobyt na otvorenom oddelení ako rizikový, pre možnosť radikalizácie ostatných spoluväzňov. Preto na otvorené oddelenie neboli premiestnení. Keď mal uviesť verejnému ochrancovi práv konkrétne dôvody, ktoré ho k takémuto záveru vedú, uviedol, že ide o utajovanú skutočnosť, s ktorou nemôže verejného ochrana práv oboznámiť. Na otázku, či sa odsúdení mohli odvolať voči jeho rozhodnutiu riaditeľ uviedol, že bez ohľadu na to, či by mohli odsúdení opravné prostriedky podať, nevedeli by dôvod jeho rozhodnutia, keďže ide o utajované skutočnosti. Z debaty verejného ochrana práv a riaditeľa ústavu vyplynulo, že verejný ochranca práv sa bude obracať na riaditeľov jednotlivých ústavov a bude žiadať všeobecné informácie, v akých prípadoch za posledný rok využívali svoju kompetenciu vo vzťahu k označovaniu materiálov jednotlivými stupňami utajenia, resp. bude skúmať, či informácie obsiahnuté v jednotlivých materiáloch sú spôsobilé byť predmetom utajovanej skutočnosti.

Psychiatrie

Verejný ochranca práv v dňoch 13. a 14. februára 2023, spolu so zamestnancami Kancelárie, vykonali návštevu pacientov hospitalizovaných proti svojej vôli a na základe súdneho rozhodnutia na psychiatrickom oddelení Univerzitnej nemocnice Bratislava - Staré Mesto a v Psychiatrickej nemocnici Philippa Pinela v Pezinku. Návšteva bola zameraná na skúmanie dodržiavania základných práv a slobôd pacientov, používanie obmedzovacích prostriedkov, či na použitie elektrokonvulzívnej liečby (ľudovo nazývanej „elektrošoky“). Oboznámili sa s oblasťou práv psychiatrických pacientov, ktorá bola posilnená dňom 1. marca 2023. V tento deň vstúpila do účinnosti novela zákona o zdravotnej starostlivosti (zákon č. 576/2004 Z. z.). Tento dátum verejný ochranca práv považuje za významný nielen pre práva psychiatrických pacientov, ale aj pre práva blízkych osôb na informácie o stave pacienta. Verejný ochranca práv sa zaujímal o použitie ochranného pásu, popruhu, zábrany, sieťovej postele alebo sedácie pacienta s cieľom „chemicky ho spacifikovať“. Skúmal, ako sa budú zisťovať novelou zákona stanovené podmienky. Verejný ochranca práv počas rozhovoru s vedením nemocníc a s personálom prízvukoval, že nič z toho nebude môcť slúžiť na zľahčovanie poskytovania zdravotnej starostlivosti, alebo na zvládnutie nepokoja pacienta, ktorý inak nie je agresívny alebo nebezpečný. Ak sa aj obmedzovací prostriedok použije, jeho použitie bude pravidelne kontrolované a pravidelne prehodnocované. Nemocnica bude použitie obmedzujúcich prostriedkov podrobne zaznamenávať a bude povinná oznámiť ich použitie do 48 hodín osobe, ktorú si pacient určil.

Verejný ochranca práv mediálne a aj na sociálnych sieťach apeloval na rodinu, blízke osoby či na priateľov pacientov aby, trvali na tom, aby ich blízky - pacient žiadal o ich vyrozumieanie pri každom použití obmedzovacieho prostriedku. Vyzval ich, že v prípade, ak sa im bude javiť, že dochádza k porušeniu práv pacienta, môžu sa obrátiť na Kanceláriu.

Priority pre najbližšie obdobie

Medzi priority verejného ochrancu práv patrí problematika chudoby a sociálne práva. V tejto oblasti by sa chcel zamerať na dodržiavanie práva na súdnu ochranu či na prístup k adekvátnej zdravotnej starostlivosti. **„Chudobu považujem za najväčšiu lekciu pre ľudské práva a slobody na Slovensku. Chudoba je následok a príčina porušovania ľudských práv zároveň.“** odôvodnil svoju prioritu verejný ochranca práv Róbert Dobrovodský.

Dôležitosť a význam zamerať sa na oblasť ochrany a dodržiavania sociálnych práv potvrdzujú aj podnety, v ktorých verejný ochranca práv konštatuje porušenia práva Sociálnou poisťovňou. Išlo v nich najmä o prípady, kedy sa nedodrжали zákonom stanovené časové lehoty. Napr. podávateľ bol bez vdovského dôchodku štyri mesiace. V inom prípade až po intervencii verejného ochrancu práv bol podávateľovi po zbytočných prieťahoch priznaný invalidný dôchodok.

„Namiesto 60 dní, rozhodnutie až po 15 mesiacoch; zostať šesť mesiacov bez preddavku a 10 mesiacov bez riadneho dôchodku, to sú podľa mňa situácie, ktoré ohrozujú ústavné právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe. Rovnako neprípustné je, keď sa Sociálna poisťovňa prostredníctvom posudkového lekára „dohodne“ na dni určenia začiatku invalidity so psychicky chorým žiadateľom, a to tak, že deň začiatku invalidity je z pohľadu výšky dôchodku nevýhodný pre samotného žiadateľa.“ konštatuje verejný ochranca práv Róbert Dobrovodský.

Príprava na aplikáciu národného preventívneho mechanizmu ochrany osôb pred zlým zaobchádzaním

Národná rada Slovenskej republiky schválila v marci 2023 novelu zákona o verejnom ochrancovi práv, čo prináša nové kompetencie, vďaka ktorým bude môcť verejný ochranca práv vykonávať systematické návštevy miest, kde sa nachádzajú osoby obmedzené na osobnej slobode a zisťovať, ako sa s nimi zaobchádza. Posilnená tak má byť ochrana osôb pred zlým zaobchádzaním napríklad vo väzbe či v detenčnom zariadení. Od týchto dní sa verejný ochranca práv, ktorý bude aj koordinátorom, už pripravuje na prevzatie kompetencie. Tieto si bude deliť spoločne s komisárom pre deti a s komisárkou pre osoby so zdravotným postihnutím.

Účasť verejného ochrancu práv v legislatívnych procesoch

Verejný ochranca práv a Kancelária sa zapojili do medzirezortného pripomienkového konania s cieľom upozorniť na možné zníženie ľudskoprávneho štandardu. Pripomienky boli uplatnené napríklad k zákonu o obecnej polícii, zákonu o fiduciárnom vyhlásení, zákonu o zodpovednosti

za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci či k legislatívnemu zámeru zákona o jednorazovom finančnom odškodňovaní za nezákonné sterilizácie.

„V podmienkach Slovenskej republiky som parlamentným ombudsmanom. Z tohto dôvodu chcem byť veľmi aktívny vo vzťahu k Národnej rade Slovenskej republiky a k vláde Slovenskej republiky. Ukazuje sa, že tento smer je správny, pretože už v medzirezortných pripomienkových konaniach sme boli úspešní.“ hovorí verejný ochranca práv Róbert Dobrovodský.

Významné stretnutia

Počas uplynulých 100 dní prijal ombudsman v Kancelárii viacero významných návštev, vďaka ktorým upevňuje spoluprácu pri ochrane ľudských práv na Slovensku. Medzi tie najvýznamnejšie patrí stretnutie so zástupcom ombudsmana Českej republiky pánom Vítom Alexandrom Schormom a prijatie rakúskej veľvyslankyne na Slovensku. Významná je spolupráca s komisárkou pre osoby so zdravotným postihnutím pani Zuzanou Stavrovskou a s komisárom pre deti pánom Jozefom Mikloškom.

Všetky informácie o stretnutiach verejného ochranca práv si môžete prečítať tu:

<https://vop.gov.sk/aktuality/>.